Denisa Šebestová,
English translation counterparts of Czech sentences containing *copak* a *jestlipak*
Anglické překladové protějšky českých vět s výrazy *copak* a *jestlipak*
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, Praha, 2015

Oponentský posudek bakalářské práce

Předložená bakalářská práce zkoumá anglické překladové protějšky výrazů *copak* a *jestlipak* jakožto ukazatelů diskurzních funkcí vět, které je obsahují. Diskurzní rovinu chápe v pojetí Ivana Poldaufa jako třetí syntaktický plán, tj. z širší problematiky zkoumaných výrazů se soustřeďuje především na funkci postfixu *pak* v případě slovnědruhové příslušnosti *copak* a *jestlipak* k částicím. Jako slovní druh se ovšem tyto výrazy liší: zatímco co *jestlipak* je pouze částice, *copak*, což autorka uvádí v teoretické části, je též zájmeno a citoslovce; také v základní formě bez postfixu je *jestli* jen spojka, kdežto *co* je polyfunkční. Výzkum některého aspektu naznačené širší problematiky by mohl být předmětem další práce.

Porovnávací aspekt předložené práce vychází z Poldaufovy charakteristiky prostředků, kterými zkoumané jazyky disponují. Vychází tedy z hypotézy, že českým expresivním a intenzifikačním částicím budou v angličtině odpovídat jiné prostředky, např. v případě *jestlipak* anglická souvětí s *I wonder*, v případě *copak* řečnické otázky a věty s tázacím dovětkem. Materiál práce je čerpán z InterCorpu.

V teoretické části autorka předkládá výstižný, podrobný výklad Poldaufova pojetí třetího syntaktického plánu postihující rozdíl mezi emocionálním a intelektuálním hodnocením. Zatímco čeština preferuje emotivní hodnocení, k čemuž využívá částic, v angličtině převládá hodnocení intelektuální, neboť její prostředky emocionálního hodnocení jsou jak formálně, tak funkčně omezené. Druhá část teoretické kapitoly pojednává o postfixu *-pak* z hlediska slovnědruhového, slovotvorného a sémantického. K slovotvornému aspektu lze v případě zájmenných a adverbiálních tázacích proforem poznamenat, že i angličtina má podobný slovotvorný prostředek v *-ever* (*What* / *Whatever to you mean*? *Where* / *Wherever did you get that idea*?), jehož význam slovníky popisují jako výraz překvapení. Afixací tohoto formantu se však nemění slovnědruhová příslušnost.

Sémanticky je postfix *-pak* u částic charakterizován jako nositel interogativního kontaktního nebo emocionálního významu, s dalšími sémantickými rysy v případě emocionálního typu (překvapení, apel, hodnocení, uznání aj.). Výklad sémantiky částic a ostatních slov s *-pak* navozuje otázku diskutovanou v současné literatuře k diskurzu, zda postojové významy, k nimž uvedené významy patří, jsou složkou propozičního významu věty či nikoliv, tj. zda lze nositelům těchto významů, v daném případě postfixu *-pak*, připsat invariantní význam, společný všem užitím. V případě částice *jestlipak* by ho bylo možno spatřovat v indikaci neznalosti, pokud jde o platnost polarity vyjadřovaného obsahu, stejně jako je tomu u spojky *jestli*, od níž je odvozen; v případě částice *copak* nejspíše v indikaci epistémického modálního významu. Autorka tuto otázku, byť nikoliv explicitně, v podstatě řeší v závěru, v němž u *jestlipak* zjišťuje dvě odlišná užití, kontaktové (případně zahrnující aspekt zdvořilostní) a deliberativní. Oba tyto významy odpovídají anglickému *I wonder* a zjišťovacím otázkám. Funkci zdvořilostního a/nebo tentativního indikátoru české gramatiky a slovníky zpravidla neuvádějí; autorčina zjištění tak obohacují současné popisy. Hlavní funkce *copak* autorka spatřuje ve třech užitích: v indikaci epistémického modálního významu, v indikaci expresivity nebo emocionálního hodnocení (postojů jako indignace, překvapení, výčitka, nevěřícnost) a v navázání kontaktu či indikaci apelu; tyto tři funkce se ovšem často kombinují. V kapitole věnované vlastnímu rozboru, v němž je interpretována skoro polovina shromážděných dokladů, se však ukazuje, že indikace postojových významů vyplývá z kontextu (v mluveném jazyce by se projevila v intonaci). To platí zejména o nejvíce zastoupené skupině protějšků *copak* realizovaných kladnou zjišťovací otázkou.

S velmi obtížnou a složitou problematikou zkoumaných částic se autorka vypořádala na úrovni značně překračující standardní vypracování bakalářského úkolu. K souboru 137 českých vět obsahujících *jestlipak* a *copak* (v případě *copak* též *cožpak* a *cák*) vyhledala anglické protějšky, které roztřídila podle jejich forem a dále rozčlenila. Odpověď na otázku základního významu by bylo možno hledat v nejvíce zastoupené skupině protějšků, což platilo pro *jestlipak*, avšak nikoliv pro *copak*. Nejpočetnější skupina protějšků této částice, kladné polární otázky, se ukázala být velmi heterogenní. Jak česká, tak anglická verze všech příkladů byla interpretována nejen na základě popisů v příslušné literatuře a slovníkových definicí, ale jak už bylo uvedeno, zásadně též s přihlédnutím k širšímu kontextu, v němž se vyskytovaly. Obdržené výsledky výzkumu odpovídají základní hypotéze vycházející z Poldaufova výkladu třetího syntaktického plánu.

Dotazy a poznámky k jednotlivostem:
1. Českému termínu částice odpovídá anglický termín particle: co se rozumí termínem particle v anglických gramatikách?
2. ad s. 28: Kolik bylo v excerpovaném subkorpusu případů s pronominálním *copak* ? Je uveden jeden příklad (A), po němž se mluví o 3 dalších případech; znamená to, že se zájmeno vyskytlo jen jednou a že celkem byly eliminovány 4 příklady?
3. Ad s. 40: "V záporných otázkách se jeví tendence častějšího výskytu sloves *see* a *understand*": všechna slovesa v této skupině byla registrována, uvedená věta se zakládá na kvantitativních datech?
4. Bylo v případech deliberativní funkce zjišťováno, klade-li mluvčí otázku sám sobě nebo adresátovi?
5. Ad s. 41-42 k záporným otázkám s univerzálními zápornými kvantifikátory (ex. 22 *Is there no virtue* ... ? ex. 23 ... *had my wife never told me* ...) Uvažovala autorka, proč je v anglické větě *no*, *never* a nikoliv zápor u slovesa?
6. Dotaz k popisu sekundární literatury: jak definujete parafrázi na rozdíl od citace? V pozn. 1 (s. 10) je citace s odkazem a poznámkou *my paraphrase*.

Poznámky k příkladům a formální stránce
Ad s. 42: k výkladu o indikační kapacitě českého *copak* (na rozdíl od anglických protějšků s formou kladné otázky, jejichž případnou emocionální expresivitu je třeba hledat v širším kontextu, např. v ex (24) význam indignace v angličtině vyplývá jen z širšího kontextu, kdežto v češtině ho vyjadřuje samotné *copak*: *Copak za ně byla odpovědna*? *Was she responsible for them*?) Mám za to, že ani česká věta s *copak* bez kontextu nevyjadřuje indignaci: může prostě znamenat "Přece za to není odpovědna" - pouhé popření nebo nesouhlas.
Ad ex (25): význam české věty není vystižen, česká věta vytýká konatele děje *Copak snad ona vymyslela* ... anglická věta by musela mít větný přízvuk na *she*: v psaném jazyce jí odpovídá vytýkací konstrukce: *was it she who invented* ...
Ad s. 47: bystré pozorování motivace užití *like* v ex (35): skutečně kompenzuje substandardní rys češtiny: *von*, jinak by stačilo jako protějšek *copak* / *you mean*.
Všude v poznámkách "my translation" patří do textu, za anglický překlad, nikoliv k originálu, uvedenému v poznámce.
Ad s. 23 - oddíly s desetinnými čísly, zde 2.1 nejsou kapitoly, nýbrž oddíly kapitoly (sections).

Závěr:
Předložená bakalářská práce je vypracována na velmi dobré odborné a jazykové úrovni. Spolehlivá orientace v sekundární literatuře a dobře zvolená metodologie autorce umožnily konsistentní zpracování složité problematiky zadaného úkolu, které přineslo plausibilní odpovědi na vytčené otázky. Bakalářskou práci Denisy Šebestové doporučuji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně klasifikuji známkou výbornou.

V Praze 17. 6. 2015 Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.